

bulabilecek kadar maden ve ağaç işçiliği ile dokumacılıkta da ileri idiler.

Frigler de Lidyalılar gibi Yunanlarla ilişki içindeydiler. MÖ 8. yüzyıldan başlayarak kullanılan Frig alfabesi, Yunan alfabesine benziyordu. Gordion kazıları, Frig yazısının MÖ 700'lerden önce kullanıldığını göstermiştir. Bilinen erken dönem Frig yazıtları, kayalara oyulmuş mimari cepheler, nişler, sunaklar ve adak eşyaları gibi dinsel nitelikli yer ve objelerde karşımıza çıkmaktadır. Asurların

Muşkili Mita dediği Frig Kralı Midas da -tıpkı Lidya kralları gibi- Yunan dünyasının en ünlü kehanet merkezi olan Delphi'ye (Delfi) armağanlar yollamış, hatta bir Aioli kenti olan Kyme kralının kızı Demodike ile evlenmişti. Bütün bunlar, Friglerin batıdaki Yunanlarla olan ilişkilerini göstermektedir.

Türkçe ve İngilizce hazırlanmış olan sergi kitabı ise yukarıda değindiğimiz gibi, konusunda uzman 15 akademisyenin kaleme aldığı 17 yazıdan oluşmaktadır. Bunlardan bir kısmının başlıkları ve

yazarları şunlardır: "Frigler ve Frig Uygarlığı" (Taciser Tüfekçi), "Karanlık Dönem'in Aydınlığı ve Frig Sanatının Anadolu'lu Üzerine" (Fahri Işık), "Gordion ve Frigler" (G. Kenneth Sams), "Kerkenes Dağ" (Geoffrey ve Françoise Summers), "Frig Dini ve Kült Uygulamaları" (Lynn E. Roller), "Frigler ve Frig Dili" (Claude Brixhe), "Frig Fibulaları" (Oscar White Musceralla). 295 sayfadan oluşan kitabın sonunda, sergide yer alan eserlerin bir kataloğu bulunmaktadır. Metinlere ve kataloğa eşlik eden yüzlerce kaliteli fotoğraf, çizim, plan ve

harita kitabın ne denli özenle hazırlandığını ve sergiden sonra da uzun yıllar değerini koruyacağını göstermektedir. Son 15 yıldır açmış olduğu çeşitli sergilerle geçmişten günümüze Anadolu kültür ve uygarlıklarını tanıtmaya ve sahip çıkma bilincini geniş kitlelere ulaştıran Yapı Kredi Vedat Nedim Tör Müzesi bu işi gerçekten profesyonelce yapıyor.

OĞUZ TEKİN
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
EDEBİYAT FAKÜLTESİ
ESKİÇAĞ TARİHİ
ANABİLİM DALI

TARİHİ ESER KAÇAKÇILIĞI VE TÜRKİYE

GÜLİZ ATSIZ

Osmanlı Bankası Müzesi, 17 Ocak Perşembe günü yönetmenliğini Anna Sanmarti ve Alba Mora'nın üstlendiği "Ben Kendim Değilim" adlı belgesel gösterimine, ardından da İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Klasik Arkeoloji Anabilim Dalı Öğretim Üyesi Prof. Dr. İnci Deleman'ın, "Tarihi Eser Kaçakçılığı ve Türkiye" konulu söyleşisine ev sahipliği yaptı.

"Ben Kendim Değilim", Afrika'nın sömürgeleşme dönemlerinden bugünkü global kapitalist ilişkilere kadar uzanan bir zaman dilimini kapsıyor. Çekimleri Kamerun ve Avrupa'da gerçekleştirilen film, Afrika tarihi eser piyasasındaki ilişkileri görünür kılmaya çalışıyor.

Belgeselin ardından, İnci Deleman Anadolu'da tarihi eser kaçakçılığı üzerine bir söyleşi gerçekleştirdi. Zamanında güncel olmaları gerekçesiyle zaten dolaşım halinde olan ya da savaşlar ve fetihlerle değişen sınırlar içerisinde dolaştırılan ilkçağa ait eserlerin kaçınıp kaçınılmadığını bugün anlamının çok güç olduğunu belirten Deleman, ortaçağda da pek çok eserin Haçlı Seferleri

sırasında Doğu'dan Batı'ya taşındığını söyledi. Deleman, Rönesansla birlikte 18. yy ortalarından itibaren Musée du Louvre, British Museum gibi büyük müzelerin Akdeniz uygarlıklarından kalan parçalarla dolmaya başladığını ifade etti.

1840 yılında Maarif Nezareti'nden kazı izni alma zorunluluğuna dair yasa çıkana kadar Anadolu'da pek çok izinsiz kazı yapıldığını, ancak yasanın da tam olarak uygulanmadığını, izinsiz kazıların devam ettiğini vurgulayan Deleman, Schilleman tarafından çıkarılan Truva hazinesinin meşhur kaçırılma hikâyesine de değinerek şunları söyledi: Truva'da çıkarılan eserlerin kaçırılmasından sonra, Osmanlı Devleti Schilleman'a kazı yapma yasağı getirmiş ve 10.000 frank ödemediği sürece yasağının kalkmayacağını bildirmişti. Schilleman da 50.000 frank ödeyerek yeniden Osmanlı sınırları içinde kazıya başlamıştı. Bir süre sonra zaten pek çok eser borç karşılığı satılmış ya da hediye edilmişti. Deleman bunlara örnek olarak Abdülhamid'in Almanya'ya 20.000 franga sattığı Bergama Zeus Sunağı'nı ve Abdülmecid'in yine Almanya'ya hediye ettiği Miletos Agora Güney Kapısı'nı gösteriyor. Deleman, 20. yüzyıldan

itibaren tablonun değişmeye başladığını, özellikle 1906'dan sonra Osman Hamdi Bey'in etkisiyle eski eserlerin kıymetinin bilinir olduğunu da ekliyor.

Yine de kaçak tarihi eser piyasasının, bugün uyuşturucu ve silahtan sonra dünyanın üçüncü büyük illegal pazarını oluşturduğunu belirten Deleman, kaçak eserlerin müzayelerde satışa sunulduğunu belirtti. Deleman sözlerine şöyle devam etti: "Bu eserlerin kaynağı yalnızca kaçak kazılar değil, müzelerden ve kazılardan çalınan eserler de var. Bu durumu önleyecek tutarlı, boşluksuz bir yasa olmadığı gibi, ikramiye ve ceza yetersizliği gibi ekonomik etkenler de kaçakçılığı tetikliyor." Talep olduğu sürece illegal yolların motive edileceğini vurgulayan Deleman, mantıklı bir yasa ve uluslararası kurumlarla işbirliği yapılması gerektiğinin altını çizdi.

Bugün bazı eserler geri dönmüş olsa da, bunu sağlayacak iddiaların çok zor kanıtlandığını da ifade eden Deleman, cumhuriyet öncesine ait kayıtların ("51 adet taş", "10.000 parça taş" gibi) yetersiz olduğunu hatırlattı. Deleman'a göre, küçük antik eserlerin eski çağlarda dolaşımında olmaları da kanıt bulmayı zorlaştıran bir durum. Müze ve kazılardan çalınanların kanıtlanmasından ise nispeten daha kolay olduğunu belirten Deleman, bir heykelin alt kısmıyla üst kısmının bir araya getirilmesinin bile zorlu bir hukuki mücadele olduğunu belirtti.

Kaçakçılık nedeniyle aceleyle yapılan kazıların hem eserin hem de sit alanının ciddi zarar görmesine neden olduğunu belirten Deleman'a göre bu durum "tarihi eser kaçakçılığı"ndan daha büyük bir sorun çünkü kültürel konteksti bozulan eserlerin bilime katkı değeri düşüyor ve herhangi bir nesne olmaktan öteye geçemiyor.

Abdülhamid'in 20.000 franga sattığı Bergama Zeus Sunağı şu anda Berlin'de, Pergamon Museum'da (Bergama Müzesi) sergileniyor.